

Združenie fotoamatérov YMCA v Bratislave

Aktivita a činnosť Združenia fotoamatérov YMCA (KSTL) v období 30. – 40. rokov 20. storočia, nereprezentuje len tvorivý potenciál obdobia fotografickej moderny v podmienkach, v ktorých sa Slovensko po rozpade Rakúsko-uhorskej monarchie ocitlo. Z pohľadu skúmania histórie slovenskej fotografie predstavuje dôležité vývojové zmeny v štruktúrach a aktivitách začínajúceho fotoamatérstva na Slovensku. Vznikom spoločného štátu Slovákov a Čechov sa nastolila prirodzená objednávka po kultúrnom obrodení tohto regiónu a pripojení sa k aktuálnym výtvarným iniciatívam „novej vecnosti“, ktoré dominovali avantgardným prúdom západnej časti Európy. V období po prvej svetovej vojne a po obnove základných vitálnych funkcií mesta Bratislavy, nastáva vďaka prílivu Slovákov oživenie kultúrneho, spoločenského a tak isto fotoamatérskeho života.

Založenie Fotozdruženia YMCA v Bratislave malo bezprostredné väzby na aktivity vyvíjané organizáciou YMCA (Young men's Christian Association - Kresťanské združenie mladých mužov) s centrárou v USA.¹

Vznik fotoklubu podmienila iniciatíva dvoch kľúčových osobností. Prvá vychádzala zo strany organizácie YMCA v po-

dobe iniciatívy riaditeľa Jána Pacanovského. Druhá nie menej dôležitá v podobe aktivít Ing. Miloša Jurkoviča – neskoršieho riaditeľa Zemnédelského múzea (Slovenské národné múzeum). Ján Pacanovský nezištné ponúkol zakladajúcej skupine tmavú komoru, ktorá v budove YMCA už existovala, a v ktorej pracovalo niekoľko fotoamatérov, Jozef Urban, Jozef Svozil,

1/ (Young Men's Christian association) je názov celosvetového združenia, ktoré má v súčasnosti okolo 30 miliónov členov. Vzniklo v roku 1844 vo Veľkej Británii ako prostriedok kresťanskej pomoci mladým ľuďom atomizovaným v rýchlo sa rozvíjajúcich industriálnych mestách Veľkej Británie. V roku 1894 mala YMCA už vyše pol milióna členov v 34 krajinách vrátane USA. Jej zakladateľom je George Williams (11. október 1821 – 6. november 1905). Aktivity organizácie YMCA na Slovensku súvisia s príchodom amerických administrátorov spolu s československými légiami po roku 1918. V marci 1920 prišiel do Bratislavy osobitný zástupca YMCA R.L. Dilley s poverením zistiť potreby a zabezpečiť rozvoj YMCA na Slovensku. Jednou z mnohých aktivít bolo postavenie reprezentatívnej budovy v Bratislave. Základný kameň bol slávnostne položený 8. aug. 1920. Novostavba – ústredňa, bola slávnostne otvorená o tri roky, 8.- 10. decembra 1923, pri príležitosti 3. zjazdu YMCA v Československu. Neskôr v rokoch 1926-1927 boli svojpomocne k budove pristavané telocvičňa, nové klubové miestnosti a slobodáreň. Pod vyspelou organizačnou schopnosťou Jána Pacanovského, dosiahla v druhej polovici 30-tych rokov finančnú nezávislosť a výkonnú samostatnosť. Projekciu činnosti YMCA a program v ktorom boli zahrnuté aj aktivity Fotozdruženia YMCA nám najlepšie približujú úryvky z jej stanov: „Organizácia je nepolitická a nekonesfijná; jej úlohou a cieľom je prakticky vykonávať harmonickú výchovu človeka pre etické, intelektuálne obrodenie tela i duše, vychovávať tak zároveň k dobrému a štátotvornému občianstvu, k vzájomnej lojalite a tak napomáhať mládeži a sociálne slabým všestrannou praktickou sociálnou činnosťou“. Povinnosťou členov bola mravná prevýchova a zdokonalenie seba samého, nezištný a nesebecký slúženie bližným, národu a ľudstvu po stránke mravnej, vzdelávacej a telovýchovnej“. YMCA v Bratislave mala svoje vlastné kino, pravidelne realizovala množstvo edukatívnych prednášok pre širokú verejnosť. Záslužná bola hlavne jej sociálna činnosť. Poskytovala lacný nocľah mladým ľuďom, zriaďovala slobodárne, bezplatné nocľahárne a útulky pre sociálne slabú, alebo študujúcu mládež. Prevádzkovala jedálne s podávaním nealkoholických nápojov a jedla a to hlavne v zime za režišnú cenu. Napríklad za rok 1935 vydala bez finančného nároku nezamestnaným do 6000 jedál v hodnote 22 000 Kč. Bolo samozrejmosťou, že v budove YMCA sa nesmel fajčiť, nesmel sa predávať alkohol, taktiež do budovy nemal prístup nikto, kto nebol členom združenia. Dovoľoval sa však prístup napríklad manželke, manželovi, bratovi, priateľovi člena. Organizácia YMCA programovo zdôrazňovala rozmer volonterizmu

Budova YMCA v roku 1923, In.: Hořejš, Antonín: Ing. arch. Alois Balán a Ing. arch. Jiří Grossmann – 10 rokov architektonické práce (1922-1932), 1932., zdroj . <http://budovaymca.sk/2013/01/30/5/>

František Popelka, H. Stoch. Práve Jozef Urban, zástupca riaditeľa, sprostredkoval Pacanovského iniciatívu a ideu funkčnej štruktúry klubu fotoamatérov Ing. M. Jurkovičovi, aby uvažoval nad založením fotozdruženia.²

Asertivnosť riaditeľa Jána Pacanovského sa prejavovala po celé obdobie jeho funkcie. Pridanou hodnotou tohto vzťahu nebol len dynamický vzostup a úspechy Fotozdruženia YMCA, ktoré postupne prebralo zodpovednosť za vývoj fotoamatérskeho hnutia v kontextoch Slovenska, ale ako riaditeľ a čestný hosť bol častým účastníkom pravidelných stretnutí fotoklubu. Snaha Jána Pacanovského a Jozefa Urbana vychádzala zo záujmu o prosperitu, rozmach a popularizáciu organizácie YMCA. Záujem Ing. M. Jurkoviča, J. Svozila, neskoršie M. Dohnányho, V. Malíka identifikujeme skôr v nadšení, oddanosti a vášne k fotografii. Nefor-

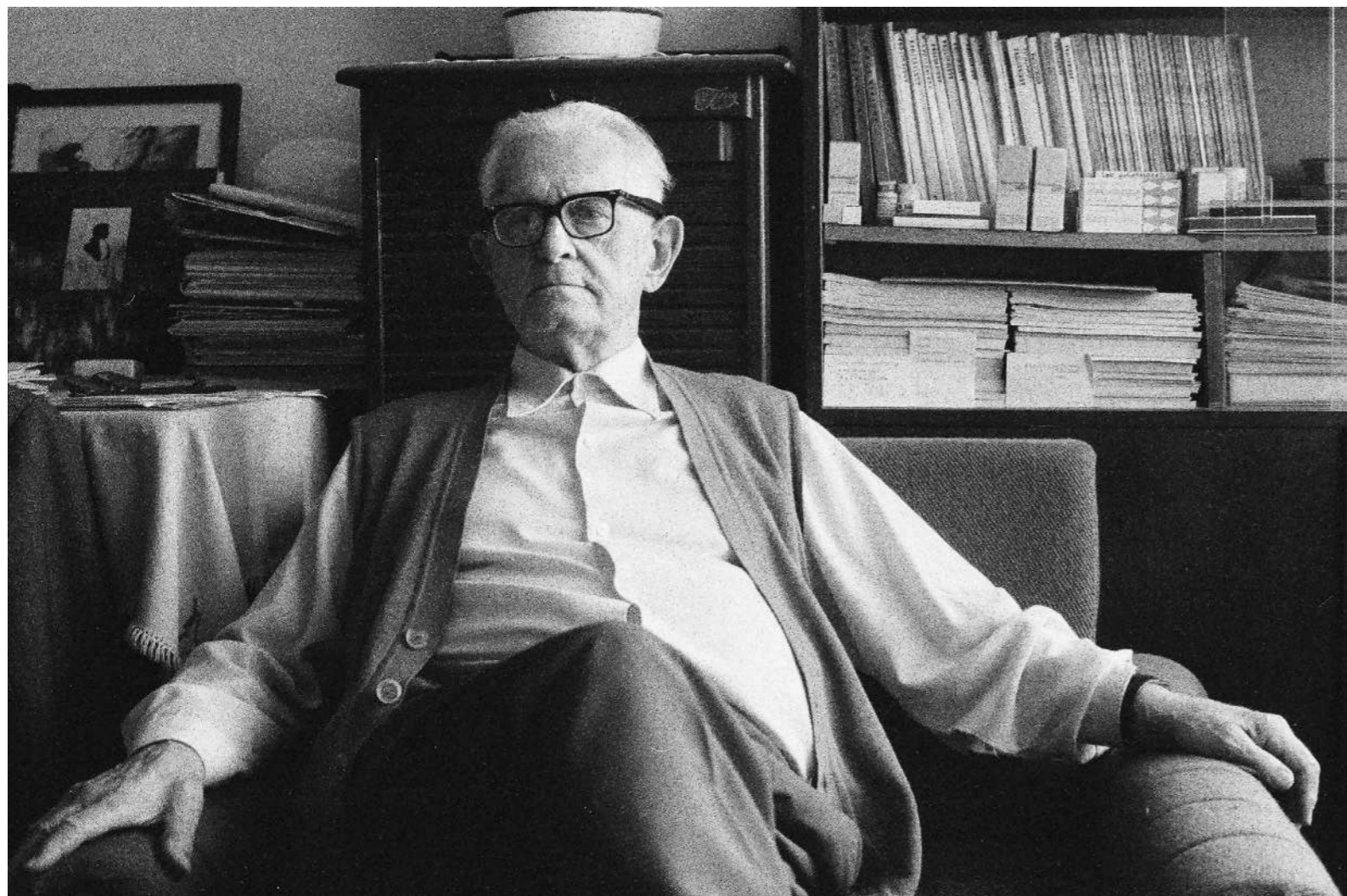
málny ľudský vzťah medzi jednotlivými nositeľmi aktivít, poukazuje na výnimočné personálne obsadenie širšieho vedenia fotoklubu, ktoré predstavovalo kontinuitu po celé dve desaťročia, napriek objektívne ťažkým situáciám a rozhodnutiam, ktorým museli čeliť v 40. rokoch 20. storočia. Práve relatívne pokojná situácia na Slovensku bola príležitosťou na báze príslušnosti k médiu fotografie, ale aj na báze politických, konfesijných väzieb, rodinných priateľstiev a vzťahov, udržať kontinuitu v aktivitách.³

Presný dátum vzniku Fotozdruženia YMCA nie je známy.³ Predpokladá sa, že založenie klubu sa uskutočnilo koncom roku 1923. Za prvého predsedu bol zvolený Ing. M. Jurkovič, zástupcom bol Ing. Jozef Svozil, tajomníkom a správcom komory Jozef Urban. Každý pondelok mali k dispozícii „Modrý salónik“ v budove YMCA. Tmavú komoru tvoril malý „kumbálik“ pod

Ján Pacanovský, riaditeľ YMCA na Slovensku. Reprodukcia z publikácie: Perútka, Jaromír: Činnosť YMCA na Slovensku v rokoch 1918-1938. Združenie YMCA: Bratislava 1997, s. 80.

2/ Ing. Miloš Jurkovič sa prisťahoval do Bratislavy v roku 1924. Ako mladý absolvent ekonomickej univerzity v Prahe sa zamestnal na Výskumnom poľnohospodárskom ústave v Bratislave. Využil možnosť lacného ubytovania v sociálnom programe YMCA. Na slobodárni spoznal prvých potencionálnych záujemcov o fotografiu. Ako spomínal, boli to poväčšine zamestnanci organizácie YMCA, ktorí od výstavby centrály v roku 1923 predstavovali dobrovoľníkov, ktorých spájalo nadšenie pre fotografiu. Jozef Urban - zástupca riaditeľa YMCA, Jozef Svozil, František Popelka, H. Stoch, Ing. J. Uher, Bohuslav Matejka spolu s Ing. Milošom Jurkovičom tvorili jadro prvých stretnutí, kde sa zvažovala možnosť založenia Združenia fotoamatérov YMCA, ktoré prakticky už od 1924 roku riadne fungovalo.

Ing. Miloš Jurkovič vo svojom byte, október 1983,
fotografia: Jozef Sedlák

schodištom. Bol vybavený jediným zväčšovákam. Prvé obdobie činnosti členov spočívalo v individuálnom spracovávaní fotografického materiálu v improvizovaných podmienkach. Výsledky týchto aktivít prezentovali členovia Fotozdrúženia v druhom roku činnosti na historicky prvej členskej výstave. Komorná výstava sa uskutočnila v Modrom salóniku, predpokladáme v roku 1925 za účasti 10 autorov. Maximálna veľkosť fotografií bol pohľadnicový formát a každý člen mal svoje dielo nastoknuté na arch bieleho kartónu. V tom istom roku začali aj prvé fotografické kurzy.

23.4.1926 sa uskutočnilo prvé valné zhromaždenie Fotozdrúženia YMCA, na ktorom predseda Ing. M. Jurkovič predniesol referát o činnosti klubu za uplynulé obdobie. S uspokojením potvrdil, že za dvojročné obdobie sa klub mohol pochváliť členskou výstavou a niekoľkými fotografickými kurzami. Na tom istom zhromaždení predpokladáme sa udiali viaceré organizačné zmeny vo vedení klubu.⁴

Členskú základňu fotoklubu rozšírili v rozpätí rokov 1927 – 1931 dôležité osobnosti Fotozdrúženia. Boli to predovšet-

kým Jaroslav Horák, Antonín Čížkovský, Jozef Krus, neskoršie (1932 -1934) Juraj Jurkovič, Miloš Dohnány, Viliam Malík, Jozef Cincík a Jozef Dušek. Nárast počtu členov Fotozdrúženia, vyvolal požiadavku jasnejšej klubovej štruktúry, ale tak isto sa začalo diskutovať o technických a priestorových nárokoch a kvalite členských výstav. Nasledujúce obdobie zaznamenal klub stabilnú členskú základňu. Význam tohto obdobia treba oceniť tak isto v kontexte hľadania a poznávania moderného vizuálneho jazyka „Novej vecnosti.“⁵

Jozef Cincík: Členovia Fotozdrúženia YMCA po otvorení výstavy (L. Kožehuba, M. Dohnány, V. Malík, F. Oupický, M. Jurkovič, P. Halabrin). Reprodukcia fotografie z pozostalosti Ladislava Noela.

3/ Viliam Malík v osobných rozhovoroch z roku 1983, 1984 o histórii Fotozdrúženia YMCA potvrdil ľavicové zmýšľanie viacerých členov Fotozdrúženia. Počas vojnového Slovenského štátu mu neunikla ani samotná kresťanská pôda organizácie YMCA. Pod jej strechou sa v rozpätí rokov 1939 až 1945 organizovalo lokálne odbojové hnutie. Aktívni boli hlavne V. Malík, M. Dohnány, Stráňaiová, Hronský, Dr. Behárka, Medek. Tak isto potvrdil veľmi dobré rodinné a priateľské vzťahy. Ing. M. Jurkovič a J. Jurkovič boli bratia. Napríklad Viliam Malík bol krstným otcom dcéry M. Dohnányho. Spomenúť treba aj priateľstvo s Jozefom Cincíkom, ktorý bol oficiálnym fotografom STK a kryl politické aktivity V. Malíka.

4/ V rozpätí rokov 1926 – 1927 sa zúčastnil M. Jurkovič študijného pobytu v odbore múzejníctva v Prahe. Z iných materiálov vyplýva, že Jozef Svozil bol najmenej dva roky predsedom Fotozdrúženia YMCA. Do úvahy pripadá jedine obdobie od nástupu Ing. M. Jurkoviča na študijný pobyt (1926-1927) až po rok 1929, kedy znovu máme spoľahlivé informácie o Jurkovičovom opätovnom zvolení za predsedu Fotozdrúženia, ktoré počnúc týmto rokom vykonával až do roku 1941. Obdobie predsedníctva Jozefa Svozila je zatiaľ neprebádané a nemáme do dnešných dní žiadne konkrétnejšie informácie o činnosti klubu. Taktiež nemáme materiálne doložené presné informácie, či sa uskutočnili počas tohto obdobia členské výstavy. Konkrétne a dôveryhodné informácie o činnosti fotoklubu máme až po príchode Ing. M. Jurkoviča z Prahy a opätovnom zvolení za predsedu združenia. Fotozdrúženie počas týchto rokov zaznamenalo vzrastajúci počet členov /okolo 30/, z čoho predpokladáme, že aspoň jedna výstava z dvoch, o ktorých nemáme žiadne správy, alebo aj obidve 2. a 3. členská výstava sa uskutočnili v rozpätí rokov 1927-1929. O štvrtej členskej výstave máme spoľahlivé informácie, že sa konala v roku 1930.

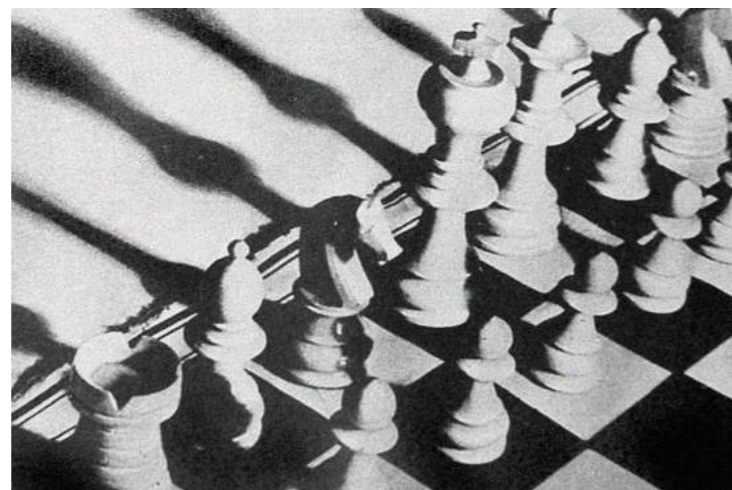
5/ „Nová vecnosť“ (nem. Neue Sachlichkeit, angl. New Objectivity) - hnutie v nemeckom maliarstve 30. rokov. Meno dostala podľa výstavy usporiadanej v Mannheime roku v 1925. Termín vytvoril výtvarný kritik Gustav Friedrich Hartlaub. Na rozdiel od princípov expresionizmu nová vecnosť zdôrazňovala čo najobjektívnejšie a presné chápanie sociálnej skutočnosti. Podľa charakteru zobrazovania (technicky a brilantne ostré predmety) pripisuje „nová vecnosť“ mnohým obrazom magický charakter, ktorý je podmienený aj tým, že niektorí maliari boli blízki surrealizmu, dadaizmu. Vyzdvihovala význam objektu. Nová vecnosť je z hľadiska dejín umenia medzičlánkom medzi expresionizmom (z ktorého vychádzala, ale zároveň voči ktorému sa vymedzovala), dadaizmom a surrealizmom. Mala veľký vplyv na socialistický realizmus. Názor, princípy a estetika Novej vecnosti sa výrazne presadila v dynamickom nástupe média fotografie v medzivojnovom období v celej Európe. Jej vývoj bol prerušený nástupom nacizmu v roku 1933.

Dôležitou udalosťou pre ďalší vývoj Fotozdrúženia YMCA bola registrácia v Zväze československých klubov fotograf-fov-amatérov v Prahe (1930) a participácia na celoštátnom mapovom okruhu. Klubu sa tým otvorili nové možnosti vzájomnej konfrontácie prác s vyspelejšími a informovanejšími českými fotoamatérmi a bezplatné odoberanie vzájomného časopisu „Fotografický Obzor“. Premyslenejší a frekventovanejší bol program pravidelných medziklubových výmenných stáží významných fotografů z Čiech. Je to obdobie, kedy vznikajú ďalšie fotokluby, Naturfreunde (1929), Petzval-klub (1931).⁶

Pri posudzovaní a interpretovaní histórie slovenskej fotografickej moderny a aktivitách Fotozdrúženia YMCA nesmie-me zabudnúť na osobnosť a pôsobenie

Jaromíra Funkeho v Bratislave. Jeho pedagogické pôsobenie na Učňovskej škole fotografickej, neskôr na Škole umeleckých remesiel (SŠUP) vyvolalo významnú spätnú väzbu a zmeny v orientácii, uvažovaní a tvorbe u viacerých popredných členov Fotozdrúženia YMCA (M. Dohnány, V. Malík, J. Horák, F. Král, K. Olejník). J. Funke sa viackrát zúčastnil ako osobnosť európskej fotografie a avantgardný výtvarník, večerných kurzov fotografie v budove YMCA. Jeho princípy dynamického videnia bežnej reality, prispeli tak isto k formulovaniu novej estetiky. Zmenu zaznamenalo napríklad vizuálne spracovanie sociálnych tém v protiklade s dobovou akademickou estetikou pestovanou v iných bratislavských fotokluboch (Naturfreunde, Petzval-klub).⁷

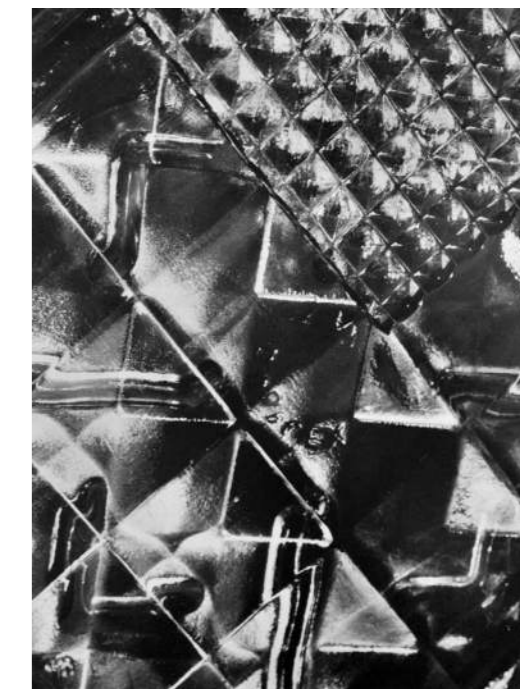
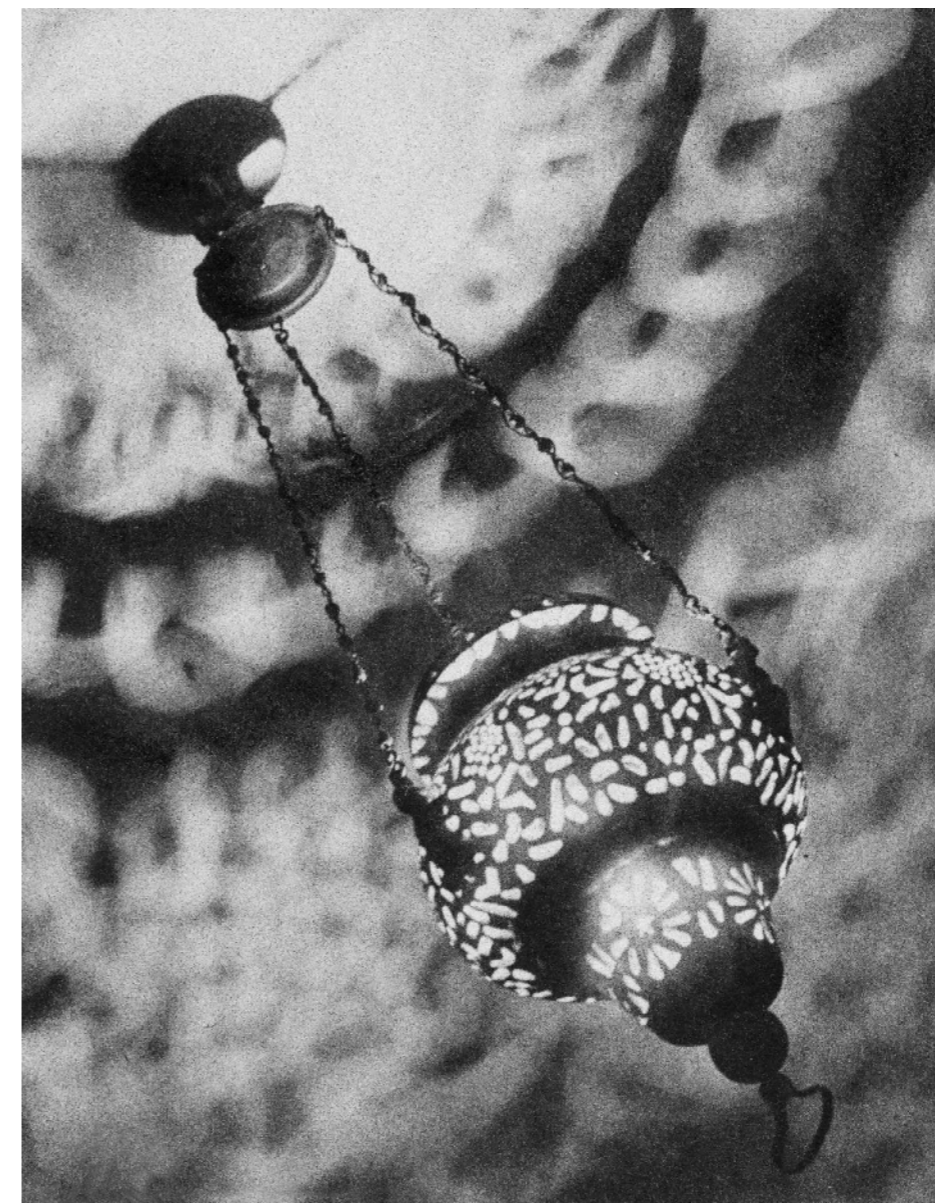
Prítomnosť a aktivity J. Funkeho v Bratislave podstatne zmenili vedenie a edukáciu večerných „ymkárskech“ kurzov. V reláciách Slovenska išlo síce o minimálny, ale o to výnimočnejší myšlienkový posun a nadviazanie na progresívne výtvarné prúdy vo fotografii európskeho a svetového významu. Počnúc rokom 1930 a 4. členskou výstavou, nastupuje intenzívna výstavná činnosť Fotozdrúženia YMCA. Ak za obdobie od vzniku fotoklubu po rok 1930 boli usporiadané len tri členské výstavy, v rozpätí rokov 1930-1938 to bolo päť členských výstav a dve celoštátne.

Jaroslav Horák, Šach, 1936

Miloš Dohnány, Štúdia (kužel), 1933

Ing. Miloš Jurkovič, Lampa, 1936

Miloš Dohnány, Sklo, 1933

Miloš Dohnány, Nočná Bratislava, 1937 - 39

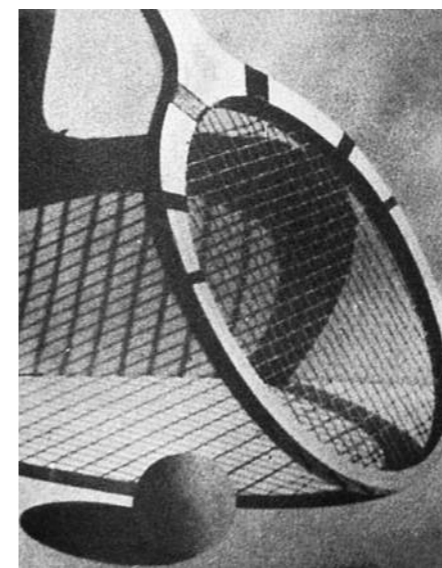
6/ V správe organizácie YMCA z roku 1932 poslanej policajnému riaditeľstvu v Bratislave môžeme čítať, že okolo roku 1931 malo Združenie fotoamatérov YMCA už 60 členov. V správe z roku 1935 je evidovaných už 120 členov. Dôkazom toho sú aj informácie z centrálnej rubriky SČSKFA (Svaz československých klubov fotograf-fov-amatérov) vo Fotografickom Obzore, v správe o činnosti klubov za rok 1930, 1931, 1932 o dynamickom náraste členskej základne fotoamatérov a fotoklubov na Slovensku.

7/ Škola umeleckých remesiel (ŠUR) v Bratislave (1928 - 1939) vznikla z iniciatívy pedagóga Josefa Vydrů v roku 1928 s podporou Obchodnej a priemyselnej komory. V medzivojnovom období patrila k najprogresívnejším vzdelávacím inštitúciám pre oblasť úžitkových výtvarných disciplín v Európe. Usilovala sa však do modernej tvorby integrovať aj živé tradície domácich ľudových remesiel. Základy fotografického oddelenia siahajú do 30. rokov, kedy v názorovej orientácii na program Bauhausu pôsobili na vtedajšej ŠUR v Bratislave osobnosti slovenskej a českej umeleckej avantgardy ako Ľudovít Fulla, Mikuláš Galanda, Jaromír Funke, Ladislav Kožehuba, Karel Plicka, prednášky na nej mali L. Moholy-Nagy, J. Tschichold, H. Meyer a ďalší.

Miloš Dohnány,
Štúdia, 1932 -34

Slávnostné otvorenie 4. Členskej výstavy sa uskutočnilo 6. apríla 1930 o 10. hodine za prítomnosti miestopredsedu organizácie YMCA Ing. J. Vyšatu (banský radca). Bratislavskej verejnosti sa v Modrom salóniku YMCA predstavilo 8 autorov so 77 fotografiami a 30 autochrómami.⁸

5. členská výstava sa uskutočnila o dva roky neskôr (8. - 16. 5 1932). V modrom salóniku vystavovalo 12 autorov 94 fotografií. Porota mala k dispozícii štyri vecné ceny. Prvá cena bol fotografický aparát „Dolly“, sponzorský dar od firmy Fridl. Obchodník spolupracoval s klubom tým spôsobom, že všetkým členom Fotozdruženia YMCA umožnil nakupovať v jeho obchode s 10% zľavou. Ocenení boli J. Horák, J. Urban, B. Matejka, F. Král'. Pozornosť si zasluhuje fotografia od Jaroslava Horáka, ktorý sa prezentoval moderným zátiším tenisovej rakety v duchu novej vecnosti. Avantgardne poňaté zátišie tenisovej rakety s loptičkou malo typickú diagonálnu kompozíciu, ktorú vyvažovali expresívne vrhnuté ostré tieňe. Väčšina fotografií bola tónovaná na matnom papieri. Výstavu obohatil spôsob hodnotenia. Predseda Ing. M. Jurkovič oboznámil prítomných s výsledkami a ambíciami klubu do budúcnosti. V závere svojej reči vyzval všetkých hostí, aby sa zúčastnili ľudového hlasovania, čo prakticky znamenalo, že hostia sami vyberú najlepšie fotografie, ktoré budú ocenené. Tento spôsob hodnotenia fotografií sa stal v neskorších rokoch tra-

Jaroslav Horák, Raketa, 1932

díciou Fotozdruženia YMCA, čo väčšina dobových kritikov označila za nedôstojné a neprípustné.⁹

Aktivity po 5. členskej výstave, kulminujú v roku 1934 dvomi významnými podujatiami. Je to celoštátny zjazd Zväzu československých klubov fotografov amatérov, zvaný iniciatívou Fotozdruženia YMCA do Bratislavy a pri jeho príležitosti plánovaná Prvá Krajinská výstava. Z kľúčových členov prichádzajú v tom roku do Fotozdruženia YMCA Štefan Chmulík a Jozef Cincík.

V apríli v roku 1934 je Združenie fotoamatérov YMCA ako riadne registrovaný klub spoluorganizátorom prvého a jediného valného zhromaždenia SČSKFA (Svaz česko-slovenských klubov fotografov amatérov) uskutočneného na Slovensku v Bratislave. Zúčastnili sa ho delegáti 110 klubov z celej ČSR. Jedným z dôležitých bodov na prerokovanie, bola otázka vízie fotoamatérskeho hnutia na Slovensku, jeho popularizácia a aktivácia. Predpokladáme, že na ňom vznikli neskoršie zverejnené štatistiky o stave fotoamatérskeho klubu na Slovensku i v Čechách, spomenuté v poznámke č.6.

Pri tejto príležitosti bola 1. apríla 1934 o 11. hodine v Poľnohospodárskom múzeu (Slovenské národné múzeum) otvorená Prvá Slovenská krajinská výstava. Uskutočnila sa pod protektorátom Krajského prezidenta Országha, arm. gen. Šnejdárka a starostu Dr. Krna. Výstavy sa zúčastnilo 86 fotoamatérov s 205 fotografiami. Zastúpené boli dva kluby z Bratislavy

8/ M. Dohnány píše v časopise Vesna: "...výstava priniesla ešte mnoho náladoviek, obrazov urobených v staršom duchu, dľa starého vkusu a zákona, dľa ktorého nesmie byť prírodný snímok rušený ani žiadnym ľudským výtvarom, napríklad stavbou ani technickým dielom, ani človekom samotným. Dnes sa naopak fotografuje v prvom rade život a zvlášť rušný život človeka, človeka v pohybe v práci, zrastený s jeho okolím. To je „prírodný“ snímok dneška.“ Šiestim autorom udelila porota čestné uznanie. Porotu zaujali Uher - Portrétna štúdia, J. Urban „Západ na Dunaji“, J. Horák - „Na jar“, Ing. M. Jurkovič „Kuriatko“, B. Matejka - „Malá čitateľka“, A. Čížkovský - „Na Dyji“. Obsahovým postojom tvorila akýsi epilóg tradičnej estetiky a vnímania fotografickej tvorby.

9/ M. Dohnány: „Výstava sama ukázala, ako málo bolo Slovensko dotknuté moderným fotografickým prístrojom. A práve táto nedotknutosť by mala zväbiť našich amatérov, ktorých je na Slovensku dost' a dost', do našich krásnych lesov, rázovitých dedín, do vysokých hôr, aby sa nazbieralo nového obrázkového bohatstva nielen pre 6. členskú výstavu, ktorej by sa malo zúčastniť viac Slovákov, ale aj pre iné výstavy a pre naše obrázkové časopisy. Len dobrý umelecký záber vie v dnešnej fotograficky vyspelej dobe urobiť dobrú propagandu“.

- YMCA a ČSKFA, ďalej z Košíc, Trenčína, Holíčca, Komárna, Žiliny, Parkanu (Štúrovo) a Berehova. Úvodné slovo predniesol predseda Združenia fotoamatérov YMCA, Ing. Miloš Jurkovič, po ňom výstavu zahájil starosta Sväzu Česko-slovenských klubov fotografov amatérov Ing. Jaroslav Krupka.¹⁰

Po otvorení výstavy sa prítomní presunuli do budovy bratislavskej YMCY na Valoch, kde sa uskutočnil pre významných hostí a vystavujúcich autorov slávnostný obed. Pozitívne ohlasy v dennej tlači, recenzné odborné články i samotná návštevnosť prinútili organizátorov, predĺžiť výstavu až do 22. apríla 1934.¹¹

Uvedené recenzie preniknuté dobovým pátosom poukazujú na nesmelé tendencie odbornej diskusie smerujúce k premyslenejším konceptom nového videnia - „Novej vecnosti“. Prvá Slovenská krajinská výstava svojím nadregionálnym charakterom, odborným a kritickým pohľadom, kodifikovala podstatné okruhy tém v slovenskej fotografii. Snažila sa absorbovať a sprostredkovať aktuálny odkaz moderny, jej esenciu v slovenských reláciách. Popri dôležitých parametroch - technike zobrazenia či v spracovaní materiálu, sublimoval v atmosfére moderny, nový postoj a názor na motív a obsah.

Výstava svedčila o hodnotách historického hľadania a nachádzania nového jazyka fotografie 20. a 30. rokov 20. storočia na Slovensku. Tento proces zďaleka nie tak ľahký, prebiehal pomaly a intuitívne, mimo tzv. prúd profesionálnych remeselných fotografov. Prvá bratislavská akcia celoslovenského dosahu potvrdila a obhájila pred verejnosťou svoju ideu

projektu. V kontextoch aktívnej výstavnej činnosti, realizácii večerných kurzov, prednášok a projektov, ktoré odborne zastrešovalo Fotozdruženie YMCA, bola dôležitá odborná publikačná činnosť v dobových novinách, formou foto-rubriky. Popri snahe mobilizovať slovenských fotoamatérov na celom území Slovenska si treba uvedomiť, že fotoamatéri na Slovensku mali minimálny priestor komunikovať medzi sebou na stránkach odbornej tlače. V celej ČSR existoval prakticky len jeden časopis vychádzajúci v Prahe - „Fotografický Obzor“. Nebol však prístupný širšiemu okruhu fotoamatérov na Slovensku, pričom ďalšie problémy sa vrstvlili nechotou českých kolegov, poskytnúť slovenským fotoamatérom primeraný priestor v časopise. Zo zaslaných príspevkov slovenskými fotoamatérmi bolo v časopise publikovaných len minimálne.¹²

Nedostatok publikovaných odborných tém nestačili v plnej miere kryť prednášky a kurzy organizované Fotozdružením YMCA. Jednotlivé kurzy boli limitované časom lektorov, vybavením a priestorom. Priemerný amatér narážal na bazálne problémy technologického charakteru pri fotografovaní, vyvolávaní či zväčšovaní. V oblasti teórie fotografie a aktuálneho vývoja histórie fotografie bola informovanosť ešte horšia. Veľmi očakávanou zo strany fotoamatérov a prínosnou sa stala spolupráca so slovenskými obrázkovými časopismi a novinami. Štruktúru foto-rubriky tvorili odborné články na pokračovanie a Informácie o klubovej činnosti. Ako ilustračný materiál sa pravidelne uverejňovali najlepšie fotografie z výstav

a súťaží. Existencia foto-rubriky v prípade Fotozdruženia YMCA predstavuje dôležitý informačný zdroj a dá sa povedať jediný dochovaný dobový materiál, ktorý prináša plastický pohľad na vnútornú štruktúru a odbornú komunikačnú schopnosť členov klubu s verejnosťou. Poukazuje detailne na mentalitu a prostredie organizovaného slovenského fotoamatérstva.¹³

Veľmi populárnou sa stala séria článkov od M. Dohnányho „Malý kurz o fotografii“ v Slovenskom hlase. Rozsah tvorilo 10 štúdií na pokračovanie s názvami „Objekt, ktorý môže dať hodnotný obrázok“, „Prvý náš obrázok“, až k „Zariadujeme si tmavú komoru“ a to i s obrazovou prílohou ilustračných fotografií a presných pôdorysov tmavej komory. Okrem najproduktívnejších Miloša Dohnányho a Jaroslava Horáka, bol aktívnym pisateľom Ing. Miloš Jurkovič, ktorého článok „Zabudnuté jubileum“ (100. rokov fotografie) patril vôbec medzi prvé analytické odborné štúdie, písané o histórii fotografie na Slovensku. Rovnomenný článok ako prednášku vysielal aj slovenský rozhlas (1. 3. 1940). Aktívnymi prispievateľmi boli Viliam Malík, Juraj Jurkovič, Antonín Čížkovský, Štefan Chmulík. Predpokladáme, že viaceré z uverejnených článkov odprednášali autori na večerných kurzoch pre členov Fotozdruženia YMCA.

Dôležitým benefitom pre úspešnú činnosť a aktivity Fotozdruženia YMCA bola báza dobrovoľnosti. Samotná organizácia YMCA zdôrazňovala vo svojich stanovách princíp volunterizmu ako principiálnu hodnotu pri socializácii človeka. Členstvo v jednotlivých sekciách YMCA, ktoré

10/ Ing. Miloš Jurkovič v „invitácii“ zdôraznil: „... že foto-amatérstvo má na Slovensku za sebou vyše 10 ročnú minulosť neorganizovanej práce. Teraz sa podarilo túto roztrúsenú činnosť v celistvý prehľad organizovať v rámci tejto výstavy. Z tohto hľadiska je výstava historického významu a od tohto začiatočného bodu treba nám ďalej pozorovať vývoj fotografického umenia na Slovensku. Od tých čias, ako L. Moholy-Nagy a po ňom ďalší iní poukazovali na umelecké možnosti čierneho-šedého-bielych kompozícií, musíme hovoriť o zvláštnom „fotoumení“. Ing. Jaroslav Krupka vo svojom úvodnom prejave, poukázal na dôležitosť fotografie pre národné vzdelanie a vyslovil želanie, aby sa fotografovať naučilo čo najviac ľudí v republike.

11/ I. Krajinská výstava vyprovokovala a rozpútala na stránkach viacerých novín odborné polemiky a hodnotenia. Slovenský denník vyzdvihol práce (olejotlač) Dreuschucha z ČSKFA v Bratislave, Jenička, Kassaiho, Voštu z Košíc, Dohnányho, Voborníka z Fotozdruženia YMCA, Frankenfelda a Kučeru z Parkánu. Denník Grenzbote hodnotil kladne portréty od Veselého, Colinásyho, olejotlače od Dreuschucha a „Novú vecnosť“ vo fotografiách M. Dohnányho „Dve vázy“ od F. Kráľa „Orosené sklo“. V recenzii boli spomenuté i letecké snímky, ktoré tvorili súčasť výstavy (predpokladáme, že pre výstavu ich sprostredkoval Š. Morávka, letecký fotograf). U Horáka zaujali poetické snímky „Jeseň“, „Gaštan“ a kompozícia pouličnej lampy „Z ulice“. Denník Slovák spomenul najlepších autorov Veselého, Jenička, Horáka, Kassaiho, Dreuschucha, no celkove vyznela jeho kritika veľmi chladne. Recenzentovi sa nepáčilo množstvo portrétov a negatívnej retuše. Ako príklad nevuku spomína zimnú krajinku s neretušovanými paprškami slnka. Kritike sa nevyhol ani spôsob hodnotenia, ponechaný na voľbu pléna. „Krajinská výstava týmito aktom v porovnaní s výstavou Petzwal-klubu, ktorá sa uskutočnila v tom istom čase, a na ktorej porota sama hodnotila práce, stratila dôstojnosť a spoločenskú prestíž“. Vo svetle romantizmu videl výstavu recenzent z denníka Slovenská politika, ktorý napísal: „Prvá slovenská výstava s radosťou vítame, ale nech mi nikto nerobí výčitky, keď výstavu rozalozujeme nielen v jej kladných hodnotách, ale i v jej nedostatkoch. Deje sa to s poukazom do budúcnosti, lebo v medzinárodnej relácii treba nám ešte mnoho dokázať. Takmer celý materiál výstavy skrsol v poňatí romantizmu. Milé krajinky, kvitnúce stromy, idyllické jazierka, sneh, domky, zvädzali do emócií väčšinu vystavujúcich. Technicky sú to i v negatívnom i v pozitívnom procese bezvadné práce. Z povahy fotografií vycítíme intuitívny zmysel pre centrálnu kompozíciu. Ale takmer nikto sa neopováži do koncepcie excentrickej kompozície. A ani snaha po romantickom podaní sa nevydarila vďaka a vždy.“ Za najzaujímavejších autorov označil recenzent: J. Horáka, A. Čížkovského, Konička, Adlera, Dreuschucha. 12/ Vo výbere ročenky Československá fotografia IV.

z 1934 roku je zastúpený zo Slovenska len Jaroslava Horák z Fotozdruženia YMCA. V ročenke je uvedený aj aktuálny zoznam fotoklubov registrovaných v SČSKFA. Okrem dvoch klubov z Bratislavy Fotozdruženie YMCA, ČSKFA boli členmi KFA z Holíčca, KFA Košice, KFA Nové Zámky, KFA Užhorod a KFA zo Žiliny. Malý počet odborných článkov a fotografií zastúpených v ročenkách tak isto vo Fotografickom obzore súvisí aj s nízkou odbornou kvalitou a absenciou slovenských fotografov amatérov. Výnimku tvoril napríklad prof. Ladislav Kožehuba z Ružomberka, ktorého redakčná rada časopisu akceptovala tak ako teoretika ako aj fotografa. Už v roku 1926 publikoval Fotografický Obzor jeho odborné články na pokračovanie s tematikou konštrukcie a stavby zväčšovacích prístrojov. V 10. čísle Švajčiarskeho časopisu „Camera“, získal Ladislav Kožehuba diplom za fotografiu „Polnou cestou“. Víťazná fotografia bola publikovaná v 5. čísle (1926).

13/ Do roku 1930 evidujeme len príležitostné články a informácie i keď o obrazový materiál mali časopisy veľký záujem. Pravidelné vychádzanie foto-rubriky nachádzame v časopisoch až po roku 1932. Miloš Dohnány začal editorovať rubriku v časopise VESNA (1932 - 1933), neskoršie v denníku SLOVENSKÝ HLAS (1937-1938), kde vychádzala dvojtýždne. Jaroslav Horák viedol foto-rubriku v NOVOM SVETE (1936 - 1938). K spomínaným dvom za obdobie prvej ČSR môžeme pridať i rubriku v internom časopise YMCA „Ruch bratislavskej YMCY“ v rokoch 1935 - 1938. Počas Slovenského štátu to boli rubriky až v štyroch časopisoch - KRÁSY SLOVENSKA, PANORÁMA, MAGAZÍN, NÁŠ FILM, ktoré vychádzali paralelne v tom istom časovom rozpätí. Systém a forma rubriky pretrvala po viacerých zmenách redakcií časopisov prakticky až do roku 1945. Pravidelne od 1934 roku, vychádzali informácie o činnosti Fotozdruženia YMCA tiež v centrálnej rubrike Fotografického obzoru v Prahe.

Miloš Dohnány - Vrabček
(titulná fotografia Nový svet 1937)

Jaroslav Horák - Fašiangy
(titulná fotografia Nový svet 1937)

organizácia zastrešovala, predstavovalo doslovne nárok na skoro celé súkromie člena, a to bez nároku na finančnú odmenu. Z hľadiska dobovej legislatívy neboli tieto inštitúcie a združenia dotované štátom, ani žiadnou organizáciou. Fotozdruženie YMCA profitovalo pod značkou YMCA bezplatne poskytnutými priestormi, pričom finančné krytie aktivít a činnosti podliehalo obvyklej forme pravidelného členského príspevku.¹⁴

Zásadou každého člena sa stala snaha o cieľavedomé zvyšovanie členskej základne klubu. Obvyklé boli v prípade Fotozdruženia YMCA napríklad sponzorské príspevky bohatších členov a získavanie solventných ľudí, tzv. mecénov – členov, ktorí predstavovali pre prosperitu klubu existenčnú hodnotu.

Ďalším predpokladom bola vynaliezavosť a praktická pomoc každého člena v tej oblasti, resp. profesii, v ktorej bol zamestnaný, alebo v ktorej mohol ľahko disponovať prostriedkami a materiálom. Prvým človekom ochotným pomáhať bez nároku na finančné protihodnoty, bol sám predseda združenia Ing. M. Jurkovič.

Z pozície štátneho správcu Poľnohospodárskeho múzea (Slovenské Národné múzeum), neskoršie riaditeľa, bezplatne sprostredkoval reprezentačné priestory na výstavy a podujatia organizované nielen Fotozdružením YMCA, ale aj iným združeniam a klubom.

Napríklad v roku 1935 sa konala v Poľnohospodárskom múzeu medzinárodná výstava nemeckých klubov, pod patronátom vrcholnej organizácie Deutscher Lichtbildner Verband a iniciatívy Petzwal-klubu.

V múzeu bolo usporiadaných niekoľko filatelistických prehliadok celoštátneho významu. Tak isto na pôde múzea boli uskutočnené výstavy Fotozdruženia YMCA (KSTL). Medzi najvýznamnejšie patrili Prvá Krajinská výstava (1934) a Slovensko vo fotografii (1938).¹⁵

Meritórnym výstupom v medziobdobí Krajinskej výstavy (1934) a výstavy Slovensko vo fotografii (1938) sa stala, 6. a 7. členská výstava. Prvá z nich (6. 10. 1935 - 20. 10. 1935) tvoril prísny selektívny výber prác, ktorý predstavoval prehľad členskej tvorby za posledný rok. Tradične

zo strany dobových periodík a verejnosti bol o výstavu veľký záujem. Vystavených bolo v modrom salóniku 94 fotografií od 36 autorov. Verejnosť pozitívne ocenila technickú brilantnosť fotografií, žánrovú pestrosť a obsahovú kvalitu. Výstavu reprezentovalo množstvo moderných kompozícií, zátiší, plôch, štruktúr a architektúry. Po slávnostnom otvorení sa uskutočnilo tradičné ľudové hlasovanie. Prvú cenu - zlatú medailu si odniesol F. Král' za fotografiu „Pri práci“, druhú cenu si odniesol M. Strážnický za fotografiu „Portrét“ dámy v klobúku, tretiu cenu získal Kornel Olejník za fotografiu „Na lešení“, štvrtá cena bola udelená Jozefovi Dušekovi. Paralelne so 6. členskou výstavou Fotozdruženia YMCA, prebiehala i 7. členská výstava spolku „Naturfreunde“ a sekcie „Socio-fota“. Neplánovane tak ponúkli slovenskej verejnosti komparáciu rôznych prístupov zobrazovania reality.¹⁶

Nad koncepciou 7. členskej výstavy sa začalo uvažovať na jar v roku 1936. Na zasadnutí výboru (12.5. 1936) bol odsúhlasený termín výstavy na október a po skúsenostiach z predchádzajúcej výstavy

sa odhlasoval i najmenší prípustný formát výstavných diel 24x30 cm. Výbor vyzval všetkých členov, aby sa programovo venovali zobrazovaniu slovenských motívov. 6.10. 1936 sa v Modrom salóniku YMCA konalo posledné stretnutie komisie, ktorá uskutočnila definitívny výber diel. Každý člen obdržal v zmysle ustanovenia 5 lístkov, ktoré musel predať a určitý počet plagátov za účelom propagácie výstavy.

Slávnostné otvorenie výstavy sa konalo 11.10. 1936 o 19.00 hodine v modrom salóniku, za účasti Ing. Zemánka predsedu správneho výboru YMCA. Za Fotozdruženie prehovoril jeho predseda Ing. M. Jurkovič. Vernisáž bola filmovaná novo založenou sekciou kinoamatérov YMCA. Každý návštevník sa mohol okrem výstavy zúčastniť na pravidelných filmových večeroch. Novinkou bolo premietanie farebných diapozitívov vytvorených na autochromatických doskách firmy Lumiéro a Agfa. 7. členská výstava zaznamenala ústup od tém prezentujúcich len avantgardný názor. Po výzve predstaviť na výstave viac slovenských motívov sa u väčši-

ny členov prejavila zodpovednosť dodržať túto výzvu. Prebiehajúca transformácia v otázkach žánrov a motívov nepredstavovala úplnú negáciu modernistických princípov estetiky zobrazovania. Napriek tomu tendencie smerujúce k čistote tzv. slovenského motívu sa naplno prejavili v koncepcii jubilejnej výstavy – „Slovensko vo fotografii.“¹⁷

Výstava „Slovensko vo fotografii“ bol druhým najväčším podujatím Fotozdruženia YMCA po úspešnej „Krajinskej výstave“ v roku 1934. Signifikantnou sa stala pre obdobie, v ktorom sa uskutočnila - rok 1938. Spomínané obdobie predstavovalo kulminujúci stav mentálnej a tvorivej zrelosti všetkých vedúcich osobností fotoamatérskeho hnutia, predovšetkým Fotozdruženia YMCA. Toto celoštátne podujatie do veľkej miery predurčilo a anticipovalo nastupujúce ideové zamerania fotoamatérskeho hnutia 40. rokov, tak isto oficiálnej kultúrnej politiky počas prvej Slovenskej republiky. V samotnom Československu narastali vnútorné rozpory smerujúce k rozdeleniu štátu. Ako nepríjemné prekvapenie sa v dobovej

14/ Organizácia YMCA pod vedením J. Pacanovského poskytla Fotozdruženiu YMCA zadarmo viaceré priestory. Na klubovú činnosť - prednášky, schôdze, výstavy bol k dispozícii vždy „modrý salónik“. Prvá tmavá komora sa zriadila v maličkom priestore pod schodiskom. Nepomerne väčší priestor pre tmavú komoru vznikol zo šiestich sprchovacích kútov. V každom prvom bol tzv. suchý stôl so zväčšovákam, v každom druhom bol mokrý stôl na vyvolávanie. Tak vznikli z nepoužívanej sprchovacej miestnosti tri kompletne zväčšovacie pracoviská. Členovia mali tak isto k dispozícii fotografickú knižnicu a priestor - ateliér na fotografovanie. V priestoroch budovy mali tiež k dispozícii skrinky na uschovávanie vecí, ktoré potrebovali pri zväčšovaní a fotografovaní.

15/ Viliam Malík rozhovore z roku 1983, 1984 potvrdil nezištnú prácu viacerých členov. Antonín Čížkovský - vysoký finančný úradník Živnobanky, zastupoval v klube funkciu pokladníka. Podporovateľmi boli tiež všetci zamestnanci Penzijného ústavu Bratislava, V. Malík, Š. Chmulík, J. Cincík, Evgen Kühran, Koloman Šestina a v neskoršom období i Ladislav Noel. Jozef Dušek vo funkcii disponenta firmy Prago-Elektra, zastupiteľstva v Bratislave, sprostredkoval v roku 1935 výrobu 160 kusov kovových výstavných rámov, formátu 30x40 cm, ktoré si dovtedy Fotozdruženie YMCA zapožičiavalo z Pražského ústredia. T. Brauchbar, inžinier z Káblvky Bratislava, sprostredkovala podľa potreby pre klub rôzne druhy elektrických káblov. J. Spudil, obchodník s fotografickým materiálom firmy Friedl, zmluvne zastrešil zľavu 10% pre každého člena Fotozdruženia YMCA. Táto forma svojpomoci pretrvala aj cez obdobie transformácie Fotozdruženia YMCA na KSTL počas Slovenského štátu. Po príchode nových členov Dr. Ján Beharka - právnik, vypracoval nové stanovy Fotozboru KSTL. Ján Hronský, zamestnanec tlačiarne Univerzum, sprostredkovala všetky úradné tlačivá Fotozboru KSTL.

16/ Zaujímavú recenziu priniesol Ľudový denník v tej dobe krajne ľavicové noviny: „Predom poznamenávame, že nemôžeme túto zbierku fotografií posúdiť z toho stanoviska, ako výstavu Socio-fota. Tam išlo o snahy robotníckej fotografie, tu vidíme honbu za motívmi dobre situovaného človeka, ktorý prípadne vie zbadat' za malebnou formou i človeka, ba niekedy snáď i robotníka. Je to séria fotografií dobrej úrovne, je to zbierka pečlivej práce, kus smejúceho sa sveta. Fotografie sú čisté, čiastočne i dobre pojaté a vo svojom obsahu zaujímavé, ale nikdy nie tak dobré, že by sme mohli byť presvedčení, že by obstáli i inde vo veľkom meste mimo Bratislavy. Cítiť tu rozkol, rozkol medzi podaním a vôľou, čiastočne vycítiť, že fotografista rád zamení zaujímavosť svojho motívu za dobrý výstih“.

17/ Paradoxne sám hlavný predstaviteľ Fotozdruženia YMCA Viliam Malík v rozhovore z roku 1983, 1984 ironicky konštatoval, že moderná fotografia novej vecnosti bolo panské huncútstvo, ktoré prišlo zo západu, ktorému sme podľahli, a s ktorým sme sa len pohrávali.

tlači charakterizovalo minimálne zastúpenie klubov fotoamatérov z Čiech a Moravy. Výstavy „Slovensko vo fotografii“ sa zúčastnil len jediný fotoklub z Čiech a dva z Moravy.¹⁸

9. februára 1938 o 20.00 hodine sa uskutočnil v modrom salóniku YMCA „diskusný večer“ v snahe doriešiť problémy jubilejnej výstavy a taktiež podať pomocnú ruku i neorganizovaným fotoamatérom. Na stretnutí sa okrem výstavy „Slovensko vo fotografii“ referovalo o výsledkoch prác poslaných do USA (december 1937) na salón V Des Moises. Dôležité bolo zabezpečenie účasti všetkých troch bratislavských fotoklubov - Petzval-klubu, Naturfreunde a SZKFA. Komisia pod vedením Ing. M. Jurkoviča, doporučila vybrať do užšieho výberu 300 fotografií z celkového počtu diel. Jednu tretinu tvorili fotografie zo starej a novej Bratislavy. Fotografie sa prijímali do 10.4.1938. Každý účastník výstavy musel zaplatiť výstavný poplatok 15 Kč.

Výstava sa uskutočnila v dňoch 1. - 15. 5. 1938 v Poľnohospodárskom múzeu (SNM). Patronát nad výstavou zobrať protektorát Rady mesta Bratislavy a Zväz čs. klubov fotografov - amatérov v Prahe. Vstupné na výstavu bolo 2 Kč, vojaci a študenti 1 Kč. Okrem bratislavských fotoamatérov mali zastúpenie na výstave kluby

a autori z celého Slovenska - Bardejov, Filakovo, Nový Smokovec, Piešťany, Ružomberok, Tatranská Lomnica, Trenčín a Žilina. Na výstavu sa vybralo 180 fotografií od 55 autorov, v sekcii Slovensko 120 diel, v sekcii Bratislava 60 diel. K výstave bol vytlačený propagačný materiál navrhnutý architektom Rosmanom.

Slávnostná vernisáž vyznela veľmi graciózne. Konala sa v strednej - najväčšej sále z troch, v ktorých bola výstava inštalovaná. Okrem pozvaných hostí a zúčastnených zástupcov všetkých troch klubov z Bratislavy, boli prítomní i zástupcovia armády. Úvodné slovo predniesol Ing. M. Jurkovič na tému amatérska fotografia na Slovensku. Z kontextu príhovoru jasne zaznela snaha o bilanciu celého uplynulého obdobia činnosti klubu YMCA a jeho výsledkov. Po ňom starosta Zväzu československých klubov fotoamatérov L. Jičínsky výstavu otvoril a ako posledný sa prihovril riaditeľ organizácie YMCA Ing. Zemánek. Po Bratislave bola výstava reінštalovaná v Klube fotografov amatérov v Uherskom Hradišti. Jubilejnú výstavu si vyžiadala aj cudzinecká rada pre cestovný ruch v Žiline, riaditeľstvo tatranských kúpeľov pre Tatranskú Lomnicu a YMCA v Banskej Bystrici.¹⁹

18/ Napriek týmto negatívnym tendenciám koncom roku 1938 vyšlo slovenské číslo Fotografického Obzoru. Už v druhom čísle (1938) vyšiel článok Ing. M. Jurkovičovi s názvom „Prečo Slovenské číslo?“ Koncepcia slovenského čísla sa prejednála na valnom zhromaždení Fotozdruženia (17.3.1937), kde bol osobne prítomný aj miestopredseda YMCA pán hlavný radca Fleischer. Prípravou a koordinátorom bol poverený M. Dohnány. Na členskej schôdzi (8.12.1937) referoval o problémoch v súvislosti so zostavením slovenského čísla, ktorého realizácia sa musela odložiť. Išlo predovšetkým o malú odozvu zo strany ostatných fotoklubov zo Slovenska. M. Dohnány o týchto problémoch napísal obsiahlu správu redakčnej rade do Prahy. Reakcia na Dohnányho list a problémy okolo Slovenského čísla vyšla vo zväzových správach v rubrike Fotografického Obzoru v decembri 1837. Píše sa v nej: „Miloš Dohnány poslal redakcii dopis s obsažným článkom, v němž popisuje všetky své kroky, které učinil, aby se uskutečnilo slovenské číslo. Původní návrh J. Kruse jen na 8 příloh od slovenských autorů s informativním článkem o Slovensku byl inž. Kobilcem rozšířen na úplně slovenské číslo. Dohnány měl to číslo sestaviti. Nezdar, s kterým se potkal u slovenských klubů jej přivedl k tomu, že do Vánoc si to číslo sestavil úplně sám. V Praze však našel redakční radu nového složení a zdálo se mu, že nejví přilíší veliký zájem o slov. číslo, protože termín byl odsunut na letní měsíce. Nepřekvapilo ho to, protože v duchu uznal, že vydati celé číslo od jediného autora by nedělalo dobrotu. Protože později nebyl upomínán, byl přesvědčen, že celá věc usnula. Z dopisu je patrné, že si dal opravdu práci a nemá vinu. Jisté nedorozumění tu však je: Odklad si vyložil mylně a o své už vykonané práci redakční radě nereferoval. Z přítomného dopisu je zřejmo, že slovenské kluby pro uskutečnění myšlenky neudělaly dosud skoro nic. Chceme to číslo však přece přivést na svět. Má býti propagací Slovenska. Nebude tedy rozhodovati, zda příspěvky jsou napsány nářečím Českým či slovenským, a také přílohy obrazové vybereme bez ohlížení na jejich původ. Uplatní-li se při tom tvorba slovenská co nejlépe, bude nám jen vítáno. Otázku nejvhodnějšího termínu necháme rozhodnouti svazovému výboru.“

Viliam Malík, Kocúr na pylóne, 1938

19/ Celkovo výstava vzbudila pomerne veľkú spoločenskú odozvu. Dokazuje to štatistika počtu návštevníkov, ktorý prešiel číslo 2000. Kladné recenzie priniesli Lidové Noviny, České slovo, Azet, Zem, Národné Noviny, Slovenský denník, Grenzboten a Pressburger Zeitung. Jedinú nepriaznivú kritiku napísal Magyar Ujság. Zaujímavý recenzný článok priniesol Fotografický Obzor od starostu L. Jičínskeho. Ocenené práce sa v podstate zhodovali s hodnoteniami recenzných článkov. Z nemeckých autorov zapôsobili najviac J. Aldor, R. Drechsler, Dr. Mitterhauser a Mg. K. Ulrich. Za vystavené kolekcie dostali čestné uznanie od SČSKFA M. Dohnány, Š. Chmulík, J. Jurkovič, V. Malík a F. Král'. Rada mesta udelila za najlepšie fotografie z Bratislavy medailu mesta Bratislavy Josefovi Mikulkovi z Olomouca, pamätnú knihu mesta Bratislavy dostal Ferdinand Litoměřický z Petzval-klubu a Jozef Dušek z Fotozdruženia YMCA.

Viliam Malík a Ladislav Noel, byt V. Malíka, júl 1983, Fotografia: Jozef Sedlák

Otvorenosť Fotozdrúženia YMCA pre nové možnosti v oblasti filmovej techniky a tvorby viedlo k založeniu sekcie kinematografie. Hlavne zásluhou V. Malíka, Dr. V. Ptáka, Š. Chmulíka, M. Dohnányho sa v októbri v roku 1936 utvorila kinoamatérska sekcia /asi desať členov/. V rozpätí troch týždňov paralelne so 7. členskou výstavou zorganizovala mladá sekcia šesť propagačných predstavení krátkych filmov 8 mm a 9,1/2 mm. Premietalo sa v prednáškovej sále budovy YMCA na II. poschodí.

Jednotlivé prezentácie trvali približne 2 hodiny. Premietalo sa na plochu 150x200 cm – na tú dobu veľká plocha – čo plénum patrične ohodnotilo a obdivovalo. S uznaním sa hovorilo aj o technickej kvalite filmov, obsahovej stránke premietaných scén. Predstavenia často končili emotívnou diskúziou a nadšenými debatami, ktoré vyburcovali divákov k uznanlivému potlesku. Za najpôsobivejší film počas trojtýždňového maratónu bol navrhnutý film „Cesta do Nórska“, od autora Stibora z Bratislavy. Film trval 40 minút.

Po sľubných začiatkoch, ktoré vyvolali nadšenie mnohých fotoamatérov, muselo Fotozdrúženie urýchlene riešiť kalendár klubových stretnutí, štruktúru fotografických a kinoamatérskych kurzov, členské poplatky a nákup prístrojov. Pravidelné stretnutia sa zatiaľ konali každý piatok. Pre tých členov, ktorí nedisponovali svojimi

vlastnými prístrojmi, mal klub pripravené dve kamery 8 a 9,1/2 mm. Týždenné zapožičanie stálo 10 Kč. Okrem viacerých potrebných zariadení sa dokúpil i najkvalitnejší dobový projektor Kodak pre 8 mm. Členské bolo stanovené na 60 Kč ročne, plus 20 Kč zápisné.

Zosúladenie aktivít sekcie kinoamatérov s Fotozdružením a zvolenie zástupcu kinoamatérov v klubovom výbore sa prediskutovalo na riadnom valnom zhromaždení Fotozdruženia YMCA (27.1. 1937). Začiatkom mája 1937 mala sekcia 30 členov. Na zhromaždení sa dohodlo, že stretnutia kinoamatérov a fotoamatérov budú spoločné. Prvé v mesiaci boli zamerané na fotografiu, druhé spojené s premietaním filmov vstúpili do histórie ako „Večery najnovších filmov našich kinoamatérov YMCA.“²⁰

Obdobie sa zapísalo do dejín slovenského amatérskeho filmu i ďalšou udalosťou. 10.11. 1938 otvoril profesor Karol Plicka na Škole umeleckých remesiel v Bratislave na Vazovovej ulici pravidelné večery „školy filmovania“. M. Dohnány

a V. Malík ihneď kontaktovali profesora K. Plicku s požiadavkou o spoluprácu. Po vzájomnej dohode začali od marca 1938 v budove YMCA pod jeho vedením prebiehať pravidelné diskusné večery. Konali sa vždy druhý štvrtok v mesiaci a ich náplňou bola vecná kritika a analýza filmov vytvorených kinoamatérmi YMCA. Samozrejmosťou bol voľný vstup a účasť verejnosti.²¹

Odkaz Jubilejnej výstavy „Slovensko vo fotografii“, sa stal pre členov Fotozdruženia YMCA z hľadiska jej časového uskutočnenia (1938) prirodzeným vyvrcholením. Fotozdruženie pred rokom 1938 disponovalo stabilnou a mnohopočetnou členskou základňou, finančne aj organizačne si udržiavalo vedúcu pozíciu v určovaní a organizovaní fotoamatérstva na Slovensku.²²

Z hľadiska predpokladaných spoločenských – politických zmien v Československu v priebehu rokov 1938-1939, znamenal tento nezvratný vývoj a situácia pre Fotozdruženie YMCA faktické ukončenie aktivít pod značkou organizácie YMCA.²³

20/ Za prítomnosti 47 členov bola zvolená nová kandidátka: predseda Ing. M. Jurkovič, podpredseda J. Horák, tajomník a správca inventáru V. Malík, pokladník a knihovník A. Čížkovský, matrikár J. Dušek, vedúci kurzov M. Dohnány, zapisovateľ Jozef Krus, mapár F. Král. Členovia výboru boli František Jurák, Mojmír Strážnický, zástupcovia kinoodboru dr. Vladimír Pták a J. Kopal.

21/ Štruktúru a tematické zameranie filmov nám približujú rubriky v internom časopise Organizácie YMCA. Napríklad 21.5. 1937 sa od 8. hod. večer v ateliéri klubu premietli filmy V. Malíka - Promócia pána prezidenta, Zahájenie trate Púchov - Lideč, Dr. Pták premietol film - Zima v Alpách, J. Kopal - Francúzska riviéra a Stibor - Výlet na Devín. Na ďalšom stretnutí 18.6. 1937 premietali filmy: J. Stibor - 1. a 2. Máj, J. Dušek - Reportáž z cesty po Itálii, Havránek - Jadran a Smrečany, V. Malík - Na božie telo a Dr. Pták - Farebný film. 22.10. 1937 sa konal ďalší významný večer, okrem starších filmov sa premietal film V. Malíka - Odhalenie Hviezdoslavovho pomníka, Bláhove oslavy v Skalici, film P. Freistadta - Autom po Itálii, J. Kopala - Z dovolenky a film J. Stibora - Itália I. diel. Pokračovanie bolo 19.11.1937 o 20.00 hod. filmy premietli J. Stibor - Itália II. diel, Š. Chmulík - Potulky po Slovensku, J. Kopala - Masarykov okruh. Ako bonus a spestrenie večera sa na záver programu premietli kreslené grotesky. 25.11. 1938 o 20.00 hod. sa v prednáškovej sále budovy YMCA na druhom poschodí premietal mediálne známy film V. Malíka Deň v tábore YMCA v Malých Karpatoch.

22/ Dobové štatistiky z roku 1935 nás informujú, že v Čechách bolo vo Zväze čs. klubov foto-amatérov združených vyše 100 klubov so 4000 členmi, na Slovensku to bolo len 5 klubov; v Bratislave Fotozdruženie YMCA a Čs. klub foto-amatérov, ďalej v Košiciach, Bardejove a v Žiline, spolu s 250 členmi, z toho bratislavská YMCA mala okolo 120 členov.

23/ Počas obdobia Slovenského štátu sa organizácia YMCA štátnym výnosom premenovala na USAK (Ústav pre sociálnu a kultúrnu starostlivosť). Majetok YMCA bol po roku 1938 úplne vypustený spod americkej správy. Organizácia podstatne nezmenená pretrvala až do povojnového obdobia, kedy násilne zanikla nástupom komunistického Československa.

Viliam Malík, Bratislava 1936

Viliam Malík, Repatrianti, 1945

Viliam Malík, Opevnenie v Petržalke, 1938 -39

Novým predsedom Fozozdruženia YMCA (Fotoskupiny KSTL) a neskoršie aj Fotozboru KSTL sa stal po Ing. M. Jurkovičovi (1941) Viliam Malík. Geopolitické zmeny a transformácia slovenských fotoamatérov pod značku KSTL, neprešli v zásadnej miere činnosť Fozozdruženia YMCA (Fotoskupina KSTL) a snahu zjednocovať slovenských fotoamatérov.²⁴

Nenahraditeľná strata pre bývalé Fozozdruženie YMCA bol tragický odchod M. Dohnányho, ktorý zahynul pri bombardovaní Bratislavy v roku 1944. Posledné zasadnutie Fotozboru KSTL pred oslobodením a obnovením ČSR sa uskutočnilo 6.5.1944 v Trenčianskych Tepliciach. Prítomní boli zástupcovia fotoamatérov z desiatich sekcií KSTL. Náčelník Fotozboru KSTL V. Malík v krátkosti konštatoval alarmujúcu finančnú situáciu a zadlženosť. Po obnovení Československa sa v dňoch 30. a 31.marca 1946 konalo valné zhromaždenie v Prahe o vstupe Fotozboru KSTL so všetkými fotoskupinami na Slovensku do Zväzu čs. klubov fotografov-amatérov so sídlom v Prahe. Bolo stanovené, že Fotozbor KSTL v Bratislave zostáva i naďalej v činnosti na území Slovenska a jeho úlohou je organizovať fotografov-amatérov na Slovensku. Za podpredsedu zväzu zvolili náčelníka Fotozboru KSTL Viliama Malíka, ktorého zvolili aj za člena redakčnej rady zväzového časopisu Československá fotografie.

Veľmi turbulentné obdobie pre Fotozbor KSTL (Fozozdruženie YMCA) vygradovalo núteným odchodom Viliama Malíka, ktorý sa po ťažkom úraze v roku 1951 úplne vzdáva organizačnej činnosti a definitívne odchádza z Bratislavy. K tejto zlej situácii sa pridávajú i veľké materiálne straty. Skaze neunikla ani budova YMCA (USAK). Tú určitý čas po vojne využívala armáda, ktorá po opustení a uvoľnení priestorov zanechala budovu v dezolátnom stave. Priestory ateliéru, fotografické prístroje i tmavá komora boli totálne zničené. Pomerne objemná fotografická knižnica a rozsiahly archív Fozozdruženia YMCA a neskoršie Fotozboru KSTL sa pri prechode frontu zničili. Znehodnotený zvyšok archívu sa postupne zlikvidovali, keď ich bez ochrany preniesli a uskladnili v priestoroch bratislavského hradu, ktorým v tom čase disponovala pohraničná stráž. Do roku 1953 sa tieto cenné dokumenty zlikvidovali ako technický papierový odpad.

Oficiálne bol Fotozbor KSTL zrušený v roku 1951. Poslední funkcionári a členovia bývalého Fozozdruženia YMCA, ktorí oficiálne v roku 1951 ukončili činnosť Fotozboru KSTL, bol jeho tajomník Maleček a tajomník Fotoskupiny KSTL Ján Hronský.²⁵

24/ Udaloosti okolo transformácie a vstupu Fozozdruženia YMCA do organizácie KSTL neprebli bez problémov. Prvým náčelníkom Fotozboru KSTL sa stal Rudolf Muller (zvolený na valnom zhromaždení 15.1.1939). Prvá ustávajúca schôdza KSTL sa uskutočnila v reštaurácii KSTL na Štrbskom Plese (8.7.1939), kde M. Dohnány ako zástupca Fozozdruženia YMCA oficiálne potvrdil neúčast' na transformovaní a nesúhlas s úplným začlenením Fozozdruženia YMCA do štruktúry KSTL. Po tomto nevydarenom pokuse ustanovujúcej schôdzy sa rozhodol R. Muller akceptovať premiestnenie vedenia Fotozboru KSTL do Bratislavy. Vo svojom článku v Krásach Slovenska napísal: „Fotoamatér musí dlho, trpezlivo, často s veľkým odriekáním pracovať, kým dosiahne určitú vyspelosť. Pritom sa nezaobídeme bez kurzov. Potrebujeme tedy inštruktorov. Pre túto príčinu sme nemohli obísť Fotoklub YMCA v Bratislave, lebo doteraz bol pilierom organizovaných fotoamatérov na Slovensku. Naopak on bude základom Fotozboru KSTL, ktorého sídlo prechádza do Bratislavy.“ Viliam Malík bol po dohode zvolený za výkonného zástupcu náčelníka Fotozboru KSTL. V rozpätí rokov 1939 - 1946 mal Fotozbor KSTL zvolených náčelníkov - R. Muller (1939 - 1941), J. Sitár (1941 - 1943), V. Malík (1943 - 1946). 25/ Štúdia o Združení fotoamatérov YMCA v Bratislave, vychádza z príležitosti 90. výročia pôsobenia organizácie YMCA na Slovensku. Článok v krátenej verzii vyšiel na stránke Nadácie INTENDA, ktorá spravuje majetok YMCA v Bratislave. www.intenda.sk, <http://budovaymca.sk/2013/04/07/zdruzenie-fotoamaterov-ymca-v-bratislave-i-cast/>, <http://budovaymca.sk/2013/04/07/zdruzenie-fotoamaterov-ymca-v-bratislave-fotografie/>

Literatúra:

- Československá fotografia IV., 1934, SČSKFA Praha 2, Riegrovo nab. 22
- Fotografický Obzor, Časopis. 1923 – 1938, SČSKFA Praha, Riegrovo nab. 22
- Hlaváč, Ľudovít. Sociálna fotografia na Slovensku, Bratislava Pallas 1974. 260 s. 94-136-74 TS 09
- Hlaváč, Ľudovít. Dejiny slovenskej fotografie, Vydavateľstvo Osveta, 1989. 517 s. ISBN 80-217-0086-6
- Krásy Slovenska, Časopis. 1941 – 1946, Bratislava
- Náš film, Časopis. 1941/5, 1942/6
- Nový svet, Časopis, 1935/10, 1936/5, 1937
- PERÚTKA, Jaromír. Činnosť YMCA na Slovensku v rokoch 1918 – 1938. Bratislava: YMCA Bratislava, 1997. 107 s. ISBN 80-967 767-0-3
- Písomné informácie, Súkromný archív Ing. M. Jurkoviča
- Písomné informácie, Súkromný archív M. Dohnányho, 1983
- Písomné informácie, Súkromný archív V. Malíka, 1979, 1983
- Písomná informácia, Súkromný archív Ladislava Noela, 1983
- Ruch bratislavskej YMCY, Časopis. YMCA Bratislava. 1936 – 1937
- Sedlák, Jozef. Združenie fotoamatérov YMCA a KSTL v Bratislave, Diplomová práca, 154 s. FAMU Praha, 1984
- Vesna, Časopis. 1931/5, 1932/10, 1936/6, Združenie YMCA. Materiál policajného riaditeľstva – oddelenie spolky, Archív hl. mesta Bratislavy (AMB)

Viliam Malík, Ženy z Moravského Lieskového, 1938

Doc. Mgr. Art. Jozef Sedlák (1958, Bratislava, Slovensko)

Vyštudoval odbor umeleckej fotografie na filmovej fakulte Akadémii múzických umení v Prahe. V súčasnosti je vedúcim ateliéru komunikácie v médiu fotografie na Katedre umeleckej komunikácie FMK UCM v Trnave a pedagóg na Vysokej škole výtvarných umení, Katedra fotografie a nových médií, Bratislava. V rámci vedecko- výskumného zamerania sa venuje okrem pedagogickej činnosti aj umeleckej a výstavnej činnosti. Individuálne a kolektívne vystavoval v štátoch Česká republika, Rakúsko, Maďarsko, Nemecko, Taliansko, Anglicko, Švédsko, Grécko, Francúzsko, Poľsko, Rusko, Japonsko, USA.

Dlhé obdobie fotografoval sociálny dokument, mentálne a telesne postihnutých ľudí, ktorí boli počas bývalého režimu diskriminovaní a skrytí v ústavoch. Paralelne sa venoval aj inscenovanej figuratívnej fotografii, neskôr konceptuálnej fotografii zameranej na médium fotografie. Jedným z konceptuálnych projektov je Latencia (Pocta fotografii ako procesnému umeniu, 2008 – 2009), alebo Dečky starej mamy (2005 – 2006), súbor farebných portrétov starej mamy a vnučky. Na telá a tváre týchto príbuzných premieta denným svetlom reálne dečky, ktoré sú symbolom rodinnej tradície. Obsahom projektu Výber z tvorby (Pocta tmavej komore, 2001 – 2008) sú expozičné skúšky vytvorené pri zväčšo-

vaní autorovej tvorby. Ide o akúsi „hru na alternatívnu voľnú tvorbu“. Pohľadnice z New York City (2001 – 2011) reprezentujú bežný dokument z mesta New York, ktorý vznikol tri mesiace pred útokom na „dvojčky“, inštalácia už len latentnú realitu pokoja, radosti a hry na bezpečnosť. Latentný obraz je tvorený presvetľovaním veľkoplošných negatívov otvorením objektu. O demokracii svetla... o literatúre svetla... I. II. (1988 – 2012) je inštaláciou čiernobielych fotografií vytvorených pred rokom 1989. Analógové fotografie sú ideovým a technologickým podkladom pre nový program digitálnych tlačí na plátno. Medzi Sedlákove kľúčové dokumentárne cykly patrí dlhodobý projekt Oslavy (1982 – 2013), ktorý vzniká v závislosti od príležitostí už od obdobia totality 80. rokov. Každá zachytená udalosť predstavuje úzku komunitu anonymných postáv spätých momentálnym osudom – chvíľou, ktorá je podstatná a neopakovateľná.

Knižné publikácie: Jozef Sedlák, Osveťa Martin, 1996; Karneval, Fotofo Bratislava, 1999; Obec Božia, Fotofo, Bratislava, 2000.

Pre rok 2010, 2011 bol autorom a spoluriešiteľom projektu KEGA MŠ SR s názvom Fotografia a video ako program komunikácie s časom, ľuďmi, vecami a zostavovateľom knižnej publikácie s názvom Fotografia program komunikácie.

Fotografie použité v štúdiu zdroj Diplomová práca Združenie fotoamatérov YMCA a KSTL v Bratislave, FAMU Praha 1984, súkromný archív autora a archív Slovenskej národnej galérie v Bratislave